

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาก ทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีส่วนผลักดันให้ความเป็นอยู่ของคนในสังคม มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม สังคมถูกครอบงำจากอิทธิพลทางค่านิยม มีการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อการอยู่รอดมากขึ้น ทำให้คนละเลยที่จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม จากการพิจารณาธรรมชาติของเด็ก โดยเฉพาะเด็กในระดับประถมศึกษา เด็กจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการอยากรู้อยากเห็น เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้นการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมในเด็กในวัยนี้ จะทำให้เด็กได้รับการเรียนรู้ในสิ่งที่ดีงาม เป็นพื้นฐานของจิตใจที่จะนำไปสู่การกระทำที่เหมาะสม รู้จักเลือกรับสิ่งที่มีคุณค่าให้อยู่ในจิตใจ จึงควรเร่งปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ ให้อยู่ในจิตสำนึกของเด็กจะทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ มีความรู้สึกนึกคิดที่ดี และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม

ในขณะที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ และเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนนั้นทุกประเทศ ต่างก็มุ่งมั่นที่จะแข่งขันกันพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีของตนเอง จนทำให้หลายเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีแต่ความเจริญมั่งคั่งทางด้านวัตถุ แต่ขาดแคลนความมั่นคงทางด้านจิตใจ ผู้คนไม่สนใจในเรื่องของศาสนาและจิตใจ ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ (2544 : 1) ที่เสนอไว้ว่าคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เคยเป็นตัวกำกับควบคุมแนวคิดแนวปฏิบัติของคน แต่ปัจจุบันกลับถูกละเลยหรือลืมเลือน ไปจนถึงขั้นที่ทำให้คนจำนวนมากไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากคิดว่า คุณธรรมและจริยธรรมไม่ส่งเสริมความเจริญทางด้านวัตถุ และการที่วัตถุนิยมมีอิทธิพลเหนือคุณธรรมนี้ สะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่ขาดการยึดถือคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ขาดความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต รวมถึงปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณีและปัญหา ศีลธรรมเสื่อมโทรม เป็นต้นดังที่ บัญชา อิงสกุล (2545 : 73) กล่าวถึงจริยธรรมว่าเป็นแนวทางของบุคคลในการตัดสินใจ การกระทำสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้องควรปฏิบัติการกระทำสิ่งใดเป็นสิ่งไม่ดี ไม่ถูกไม่ควร

ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม จากสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบันนี้การขาดคุณธรรมจริยธรรม ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้จ่ายเกินสถานภาพของตน การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การขาดความสำรวมด้านกิริยามารยาท การไม่ให้ความเคารพแก่ผู้ใหญ่ ไม่สนใจในเรื่องของศาสนา ย่อหย่อนในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม สิ่งที่ปรากฏเหล่านี้ล้วนแสดงถึงอิทธิพลของค่านิยมที่ผิดๆ ที่ส่งผลถึงการปฏิบัติคนที่ผิดทำนองคลองธรรมตามมา วิกฤตในเรื่องของคุณธรรมที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ หากไม่ได้รับการป้องกันแก้ไขแล้ว ในที่สุดสิ่งเหล่านี้ก็จะกลายเป็นตัวบ่อนทำลายสังคมของเรา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันป้องกัน และแก้ไขปัญหา โดยต้องเริ่มด้วยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวเยาวชนก่อน โดยเน้นในเรื่องการสอนคุณธรรมพื้นฐานในโรงเรียนเพื่อปลูกจิตสำนึกของเด็กเหล่านั้นให้เกิดความเคยชิน และติดตัวเป็นนิสัย

สำหรับในด้านการศึกษานั้น ได้ให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 13) กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระด้านความรู้ต่างๆ รวมกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544 : 7) ได้กำหนดเรื่องของค่านิยมไว้ในจุดมุ่งหมาย คือเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ จึงเป็นข้อกำหนดให้ทุกสถาบันการศึกษาต้องมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้วยเหตุนี้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้มีการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความมุ่งหวังของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สถานศึกษาจึงต้องยึดเป็นแนวปฏิบัติและถือเป็นหน้าที่

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานุรรัมย์ เขต 1 เป็นสถานศึกษาแห่งหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ได้ทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและจัดทำโครงการต่างๆ ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายและมาตรการอย่างชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมที่สมบูรณ์ได้ ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรม เป็นส่วนประกอบที่สำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติตน จึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ คือ ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 2) หากคุณธรรมที่กล่าวมานี้เกิดขึ้นกับครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน สถาบัน ตลอดจนประเทศไทยแล้ว โดยเฉพาะประเทศไทยนั้นก็จะพ้นวิกฤติ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สามารถพัฒนาชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นสังคมคุณธรรมนำความรู้ ชีวิตของคนในชาติคงจะดีกว่าเดิม สังคมไทยจะสงบสุขกว่านี้ ประเทศไทยก็คงเป็นไทยอยู่ตลอดไป มีการพัฒนาอย่างรุ่งเรืองไม่ด้อยกว่าประเทศใดในโลกนี้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงการปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
2. ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
3. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติตนตามคุณธรรมพื้นฐานที่ควรปฏิบัติโดยยึดหลักการปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ มีดังนี้ ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี ความมีน้ำใจ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 ปีการศึกษา 2555 รวม 205 คน จำแนกเป็น ครูผู้สอนจำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 7 คน ตัวแทนชุมชนจำนวน 9 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามคุณธรรมพื้นฐาน

1.1 กรณีครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านประคอง
ตัวแทนชุมชน ใช้ประชากร

1.2 กรณีผู้ปกครองนักเรียน ได้จากการสุ่มจากประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608 ; อ้างถึงใน พิสนุ พงศ์ศรี, 2551 : 109) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองจำนวน 148 คน แล้วทำการสุ่มแบบกระจายตามระดับชั้นต่างๆ ตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

รวมกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 173 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนจำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 7 คน ตัวแทนชุมชนจำนวน 9 คน และผู้ปกครองจำนวน 148 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การระดมสมองโดยวิธี Panel Discussion เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโควตา (Quota) จำนวน 14 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านในเขตบริการจำนวน 3 คน ครูจำนวน 3 คน เจ้าอาวาสวัดประคองราษฎร์ จำนวน 1 รูป ตัวแทนนักเรียน จำนวน 2 คน และผู้แทนองค์กรส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การปฏิบัติ และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **คุณธรรม** หมายถึง ลักษณะของคุณงามความดีตามความเชื่อซึ่งสังคมส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวมได้ โดยไม่มีใครมาบังคับเป็นการปฏิบัติจนเป็นนิสัย แสดงออกได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และเป็นที่ตั้งแห่งสันติสุข

2. **คุณธรรมพื้นฐาน** หมายถึง คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552:2) ที่ยึดถือปฏิบัติจนเกิดความเคยชินและติดตัวตลอดไปโดยยึดหลักการปฏิบัติตามคุณธรรม ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ

2.1 **ขยัน** หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหา จนเกิดผลงานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

2.2 **ประหยัด** หมายถึง การรู้จักเก็บออมเงินออมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควร พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

2.3 **ซื่อสัตย์** หมายถึง ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

2.4 **มีวินัย** หมายถึง ยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและมีวินัยต่อสังคม

2.5 **สุภาพ** หมายถึง เรียบร้อย อ่อนโยน และ ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ประพฤติดีเป็นผู้คุณธรรม รู้กาลเทศะ มีกิริยาวาจาเรียบร้อย

2.6 **สะอาด** หมายถึง ความสะอาดทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ สภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา มีความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

2.7 **สามัคคี** หมายถึง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเกรงใจซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมในกลุ่มไม่ผลักราะให้ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัวร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงงานของกลุ่ม ใช้สติปัญญาและเหตุผลในการจัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกัน ร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

2.8 **มีน้ำใจ** หมายถึง ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเอง หรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ในความสนใจในความต้องการ ความจำเป็นความสุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

3. แนวทางการพัฒนา หมายถึง ทางปฏิบัติที่วางไว้เพื่อให้เกิดความเจริญ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ทำให้เจริญก้าวหน้าหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่ปรารถนา

4. ครู หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่สอนนักเรียน โรงเรียนโรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

5. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาปีการศึกษา 2555 โรงเรียนบ้านประคอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

6. ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองของนักเรียน โรงเรียนบ้านประคอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

7. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านประคอง

8. ตัวแทนชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำคุ้ม และพระสงฆ์ ในหมู่บ้านเขตบริการ โรงเรียนบ้านประคอง